

Тараненко М. М.

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Правосуд А. О.

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Устименко В. Д.

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ НАДАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ В ЗОНАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

У статті досліджено міжнародно-правові та національні механізми регулювання надання гуманітарної допомоги у зонах збройних конфліктів. Особливу увагу надано особливостям надання гуманітарної допомоги в умовах збройного конфлікту та території України. Автори аналізують ключові положення Женевських конвенцій 1949 року та Додаткових протоколів 1977 року, основоположні принципи міжнародного гуманітарного права (розрізнення, пропорційність, гуманність, нейтральність), а також судову практику Міжнародного кримінального суду щодо випадків притягнення осіб до відповідальності за вчинення воєнних злочинів у вигляді обмеження гуманітарного доступу (на основі розгляду таких випадків в Судані, Центрально-Африканській республіці, Боснії та Герцеговині, Україні).

Особливу увагу приділено функціонуванню гуманітарної системи в Україні після 2014 року та з початком повномасштабного вторгнення РФ у 2022 році. Проаналізовано правові бар'єри на шляху імплементації гуманітарної політики, проблеми статусу гуманітарних працівників, процедурну складність митного оформлення гуманітарної допомоги, недосконалість контролю за її розподілом, корупційні ризики та перешкоди для доступу на окуповані території. Автори вказують на необхідність гармонізації Закону України «Про гуманітарну допомогу» з міжнародними стандартами, та необхідність посилення відповідальності за умисне блокування гуманітарної допомоги, а також удосконалення адміністративного контролю та запровадження незалежного аудиту.

На підставі аналізу правозастосовчої практики та рекомендацій міжнародних організацій, у статті пропонуються шляхи підвищення ефективності правового регулювання надання гуманітарної допомоги, зокрема через цифровізацію обліку, зміцнення міжнародного партнерства з профільними неурядовими організаціями та волонтерами, розширення гарантій для персоналу та створення міжвідомчого наглядового органу. Наукова робота є вагомим внеском у науково-практичне осмислення правових інструментів захисту цивільного населення в умовах збройного конфлікту.

Ключові слова: гуманітарна допомога, міжнародне гуманітарне право, збройний конфлікт, захист цивільного населення, доступ до гуманітарної допомоги.

Постановка проблеми. У сучасному світі збройні конфлікти залишаються однією з найсерйозніших загроз для міжнародної безпеки та стабільності. Збройні протистояння, такі як війна в Україні, конфлікти на Близькому Сході та в Африці, призводять до масових порушень прав людини, гуманітарних катастроф та значних страждань цивільного населення. У таких умовах надання гуманітарної допомоги стає не

лише актом милосердя, але й важливим інструментом забезпечення основних прав людини та підтримки миру. Забезпечення населення продуктами харчування, медикаментами, засобами гігієни та іншими необхідними товарами в умовах збройного конфлікту постає невід'ємною частиною захисту прав людини. Проте надання гуманітарної допомоги в зонах конфлікту супроводжується низкою правових викликів, таких як

забезпечення безпеки гуманітарного персоналу, дотримання принципів нейтральності та незалежності, а також протидію можливим зловживанням і корупції. Особливо актуальним є питання відповідності національного законодавства міжнародним стандартам у сфері гуманітарної допомоги. Таким чином, дослідження правових аспектів надання гуманітарної допомоги в зонах конфлікту є надзвичайно актуальним та має важливе практичне значення для формування ефективної правової політики та забезпечення прав людини в умовах збройних протистоянь.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній науковій юридичній літературі тема правового регулювання гуманітарної допомоги в умовах збройних конфліктів досліджується з точки зору міждисциплінарних позицій, а саме, права, міжнародних відносин, безпеки та соціології. Серед українських науковців активну увагу зазначених проблематиці приділяють В. П. Базов, С. І. Мушенко, В. І. Галій, котрі акцентують увагу на застосування норм міжнародного гуманітарного права в національній юрисдикції, зокрема в контексті війни на сході України. У міжнародному просторі провідні дослідження фокусуються, переважно, на практиці Міжнародного кримінального суду, правовому статусі гуманітарних працівників, принципах нейтральності та недопущення дискримінації у розподілі допомоги. Попри наявність загальних теоретичних напрацювань, залишається потреба у прикладних дослідженнях, орієнтованих на практичне впровадження стандартів гуманітарного права в умовах збройних конфліктів, що підсилює актуальність представленої у статті тематики.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз міжнародно-правових норм, що регулюють надання гуманітарної допомоги в умовах збройних конфліктів, а також аналіз національного законодавства України щодо гуманітарної допомоги та його відповідності міжнародним стандартам. Завданням дослідження є виявлення основних правових проблем та викликів, що виникають при наданні гуманітарної допомоги в зонах збройного конфлікту та подальша розробка пропозицій щодо удосконалення правового регулювання у зазначеній сфері.

Методологічну основу роботи склали загальнонаукові методи (аналіз, синтез, систематизація, порівняння) та спеціально-правові (формально-юридичний і порівняльно-правовий).

Виклад основного матеріалу. Женевські конвенції та їхні Додаткові протоколи є осно-

вою міжнародного гуманітарного права, документи встановлюють правила щодо поводження з пораненими, хворими, військовополоненими та цивільним населенням під час збройних конфліктів [1]. Зокрема, Додатковий протокол I розширює захист цивільного населення та об'єктів, забороняючи напади на них, а також встановлює принципи пропорційності та необхідності в застосуванні сили [2]. Додатковий протокол II стосується неміжнародних збройних конфліктів, встановлюючи мінімальні стандарти гуманного поводження з особами, які не беруть участі в бойових діях [3]. Незважаючи на широке визнання та ратифікацію, проблема дотримання положень Женевських конвенцій учасниками збройних конфліктів залишається серйозним викликом в умовах сьогодення. Зокрема, під час збройного конфлікту в Україні спостерігалися численні порушення МГП, зокрема в питаннях що стосуються захисту цивільного населення та об'єктів цивільної інфраструктури.

Організація Об'єднаних Націй (ООН) та Міжнародний комітет Червоного Хреста (МКЧХ) відіграють ключову роль у забезпеченні дотримання міжнародного гуманітарного права та наданні гуманітарної допомоги в зонах збройного конфлікту. ООН через свої агентства, такі як Управління з координації гуманітарних питань (ОСНА) та Управління Верховного комісара з прав людини (ОНЧР), координує гуманітарні операції, проводить моніторинг дотримання прав людини та надає підтримку постраждалим. В свою чергу МКЧХ, як незалежна нейтральна організація, має мандат на захист жертв збройних конфліктів та сприяння дотриманню МГП усіма учасниками збройного конфлікту. Його діяльність включає: відвідування військовополонених, надання гуманітарної допомоги, сприяння возз'єднанню розділених сімей та пошук зниклих безвісти [4]. У контексті конфлікту в Україні МКЧХ активно залучений до гуманітарних операцій, зокрема в питаннях обміну військовополоненими та надання допомоги постраждалим. Проте організація стикається з серйозними труднощами у доступі до певних територій та в забезпеченні безпеки свого персоналу.

МГП базується на сукупності принципів, спрямованих на гуманізацію збройних конфліктів і мінімізацію шкоди цивільному населенню. Центральне місце серед цих принципів посідають розрізнення, пропорційність, необхідність, гуманність і нейтральність. Принцип розрізнення вимагає чіткого поділу між комбатантами й некомбатантами, а також між військовими та цивільними

об'єктами, що має усебічно запобігати атакам на останніх. Пропорційність і необхідність накладають обмеження на застосування сили, вимагаючи, аби втрати серед цивільного населення не перевищували військову вигоду. В свою чергу, принцип гуманності забороняє жорстоке, принизливе або нелюдське поводження з особами, які не беруть участі в бойових діях, а принцип нейтральності гарантує, що гуманітарна допомога має надаватися незалежно від сторін конфлікту. В. П. Базов акцентує, що ефективне застосування цих принципів залежить не лише від міжнародно-правової бази, а й від політичної волі та належного правозастосування на національному рівні. Автор вказує на наявність численних порушень МГП у сучасних збройних конфліктах і потребу в посиленні контролю за дотриманням правових норм, зокрема шляхом удосконалення кримінального законодавства щодо відповідальності за воєнні злочини [5].

Українське законодавство у сфері гуманітарної допомоги сформовано як на основі як міжнародних зобов'язань, так і внутрішніх потреб, що виникають в умовах воєнного стану, надзвичайних ситуацій або соціально-економічної кризи. Основним нормативно-правовим актом, що регулює надання, ввезення та облік гуманітарної допомоги, є Закон України «Про гуманітарну допомогу». Закон визначає правові засади здійснення гуманітарної діяльності та встановлює чіткий порядок її реалізації. Зокрема, гуманітарна допомога визнається такою за рішенням спеціальної комісії при Міністерстві соціальної політики, що включає представників державних органів та громадських об'єднань [6]. З цього приводу В.І. Галій вказує, що українська модель управління гуманітарною допомогою зазнала суттєвих змін саме після повномасштабного вторгнення РФ. Зокрема, автор слушно наголошує на необхідності гнучкого підходу до імплементації міжнародних норм, враховуючи зростаючі обсяги надходження допомоги та нові виклики, пов'язані з її обліком і розподілом. Разом з тим, як зазначає автор, залишається низка суперечностей у застосуванні українського законодавства, що перешкоджають його повній відповідності міжнародним стандартам. Наприклад, питання статусу гуманітарної допомоги іноді залежить від суб'єктивного тлумачення посадових осіб митних органів, що значною мірою ускладнює оперативне ввезення необхідних вантажів [7].

Процедура отримання гуманітарної допомоги в Україні передбачає кілька етапів: звернення

до відповідного органу, реєстрація допомоги, визначення її призначення та подальший контроль за використанням [6]. Як слушно підкреслює В. І. Галій, в умовах воєнного конфлікту ці процедури є надто заплутаними та обтяжливими, що ускладнює ефективну організацію гуманітарної допомоги адже у багатьох випадках спостерігається уповільнення процесу митного оформлення вантажів або навіть мають місце випадки відмови у визнанні допомоги гуманітарною, що суперечить міжнародним принципам. Контроль за розподілом допомоги здійснюється як державними структурами, так і міжнародними партнерами. Проте наявні правові механізми не завжди забезпечують прозорість, що відкриває шлях до різного роду зловживань та, можливо, корупційних схем. Автор вказує на суттєву потребу запровадження цифровізації процесів, зокрема створення єдиної бази обліку гуманітарних вантажів, що дозволило б якісно підвищити ефективність розподілу та відстеження допомоги в реальному часі. Особливої уваги потребує проблема подвійного призначення гуманітарних вантажів адже відсутність чіткого поділу між військовою та цивільною допомогою іноді призводить до плутанини та блокування вантажів на митниці, що є порушенням принципу недискримінації в гуманітарному праві [7].

Звісно у системі надання гуманітарної допомоги ключову роль відіграють не лише державні органи, а й неурядові організації, волонтерські ініціативи та міжнародні партнери. Наразі в Україні відсутній стабільний правовий механізм, який врегульовує партнерство між державою та неурядовими організаціями в гуманітарній сфері. Крім того, маюьб місце випадки правової невизначеності, коли діяльність гуманітарних волонтерів не підпадає під жодну категорію, що визначається національним законодавством, що створює додаткові труднощі у звітності, а іноді й юридичну відповідальність у разі порушення формальних вимог. Іноді навіть міжнародні організації стикаються з перешкодами при спробі організувати гуманітарні конвої через регіональні адміністрації, що свідчить про суттєву потребу у проведенні децентралізації повноважень і встановлення більш чіткому розмежуванні компетенцій на центральному та місцевому рівнях [7].

Практичний досвід України після повномасштабного вторгнення Російської Федерації у 2022 році, наочно демонструє, як обмеження доступу, зловживання та небезпека для персоналу стають системними проблемами. Одним із найактуальніших викликів є обмежений доступ гумані-

тарних організацій до постраждалого населення, особливо на тимчасово окупованих територіях. Згідно з положеннями міжнародного гуманітарного права, зокрема Женевськими конвенціями, всі сторони конфлікту зобов'язані забезпечити гуманітарний доступ до цивільного населення [1]. Проте в Україні це положення часто порушується, на прикладі Херсонської та Луганської областей зафіксовано випадки, коли російські війська блокували доступ міжнародних гуманітарних місій, включно з МКЧХ, не дозволяючи передавати критично необхідну допомогу – медикаменти, продукти, воду. У звітах міжнародних організацій також зазначено, що на деяких територіях окупаційна влада взагалі не допускала волонтерів або нав'язувала «своїх» розподільників допомоги. Окрім зовнішніх обмежень, існують внутрішні процедурні бар'єри про які ми вже зазначали вище. Наприклад, у 2022–2023 рр. були випадки, коли волонтери не могли швидко отримати дозволи на перетин лінії фронту або транспортування вантажів через бюрократичні перешкоди, що значно затягувало процес надання допомоги.

Також серйозною проблемою є використання гуманітарної допомоги не за призначенням, її контрабанда або перепродаж. У багатьох українських містах фіксувалися випадки, коли отримані як благодійні товари (одяг, їжа, медичні засоби) продавалися у роздріб через інтернет або на ринках, що порушує принцип некомерційності, закладений у міжнародних актах. Як зазначає В.П. Базов, слабкий контроль за переміщенням вантажів та їх обліком створює простір для маніпуляцій. Зокрема, деякі приватні організації або навіть посадові особи зловживають статусом «гуманітарного вантажу», щоб уникнути митних зборів і легалізувати таким чином комерційні постачання [5]. Такі ситуації створюють ризики втрати довіри як з боку міжнародних волонтерів, так і серед громадськості. Для протидії цьому Україна вживає заходів, зокрема введено публічні реєстри допомоги, систему е-деклараций для волонтерів, а також кримінальну відповідальність за зловживання. Однак, як показує практика, правозастосування потребує посилення, особливо в умовах великої кількості учасників гуманітарного процесу.

Ще одним важливим викликом є безпека гуманітарних працівників. МГП вимагає, аби персонал, який надає допомогу цивільному населенню, не був об'єктом нападів або переслідувань. Проте в умовах збройного конфлікту в Україні ці гарантії часто порушуються. Так, від початку

повномасштабного вторгнення задокументовано смертельні обстріли волонтерських автомобілів, викрадення працівників МКЧХ, погрози представникам благодійних фондів. Крім фізичних загроз, існують правові проблеми в захисті самих волонтерів. Відсутність чітко визначеного статусу гуманітарного працівника в національному законодавстві ускладнює притягнення винних до відповідальності. Наразі такі дії можуть кваліфікуватися лише за загальними статтями Кримінального кодексу, хоча існує необхідність прийняття спеціальних норм враховуючи міжнародний досвід. С. І. Мушенко закликає до вдосконалення нормативної бази зокрема, до розширення положень Закону «Про гуманітарну допомогу» щодо юридичних гарантій для осіб, які беруть участь у гуманітарному реагуванні [8].

Правова практика міжнародних судових установ і трибуналів свідчить про особливу увагу до питань порушення гуманітарного права, зокрема обмеження доступу до гуманітарної допомоги у збройних конфліктах. До ключових прецедентів, що ілюструють відповідальність за перешкоджання гуманітарній допомозі, належать справи «Прокурор проти Омара аль-Башира» (МКС, 2009), «Прокурор проти Радована Караджича» (МТКЮ, 2016), «Прокурор проти Жана-П'єра Бемби» (МКС, 2016) тощо. Окремий інтерес становить справа «Україна проти РФ» (МС ООН, 2017), у якій Міжнародний суд визнав правомірність вимог України щодо забезпечення доступу гуманітарної допомоги на окупованих територіях [9], [12], [15], [18].

Першим прецедентом, який безпосередньо стосується питання, що досліджується став збройний конфлікт у 2003–2008 роках в Дарфурі, коли уряд Судану, очолюваний Омаром аль-Баширом, організував масові напади на мирне населення [9]. За даними ООН, більше 300 000 осіб загинуло, а понад 2,7 мільйона стали вимушеними переселенцями. Гуманітарні місії неодноразово повідомляли про блокування доступу до таборів біженців. Згідно зі ст. 70 IV Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни (1949) та ст. 18 Додаткового протоколу II (1977), сторони конфлікту повинні допускати гуманітарні місії до потерпілих [3]. У відповідь на зазначенні порушення положень МГП у 2009 році Міжнародний кримінальний суд видав ордер на арешт аль-Башира за злочини проти людяності, геноцид і воєнні злочини, у тому числі за умисне блокування гуманітарної допомоги [10]. Це стало першим в історії випадком, коли чинного главу

держави звинуватили у воєнному злочині за перешкоджання гуманітарним місіям [11].

Крім цього, заслуговує на увагу справа 1992–1995 років, коли у Сребрениці та Сараєво війська боснійських сербів, під керівництвом Р. Караджича, влаштовували блокаду міст, унеможлиблюючи доступ гуманітарної допомоги та позбавляючи цивільне населення харчів, медикаментів і води [12]. Згідно зі ст. 23 IV Женевської конвенції та нормами Додаткових протоколів, сторонам конфлікту заборонено обмежувати постачання допомоги цивільному населенню [2], [3]. І як наслідок, у 2016 році МТКЮ визнав Р. Караджича винним у геноциді, воєнних злочинах та злочинах проти людяності [13]. Блокування гуманітарного доступу було кваліфіковано в якості елементу стратегії геноциду та грубим порушенням положень Женевських конвенцій [14].

Третім випадком стали масові напади на цивільне населення у 2002–2003 роках, вчинені підрозділами, підконтрольними Жан-П'єру Бембі, у Центральноафриканській Республіці [15]. Ст. 8 Римського статуту МКС кваліфікує умисне створення перешкод для гуманітарної допомоги як воєнний злочин. Тоді у 2016 році Ж.П. Бембу визнали винним у воєнних злочинах та злочинах проти людяності. Суд зазначив, що командир несе відповідальність не лише за дії підлеглих, а й за невжиття заходів для забезпечення доступу гуманітарної допомоги [16].

Не стала виключенням і справа «Україна проти Російської Федерації». У 2017 році Україна подала позов до Міжнародного суду ООН щодо порушень РФ на Донбасі й в окупованому Криму. Серед іншого, було заявлено про системне блокування гуманітарного доступу, порушення прав людини та міжнародного гуманітарного права. Україна послалась на Міжнародну конвенцію про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 р. та Конвенцію про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 р., що містять норми щодо захисту цивільного населення. У квітні того ж року суд ухвалив тимчасові заходи, зобов'язавши РФ забезпечити безперешкодний доступ гуманітарної допомоги до окупованих територій. Це стало важливим прецедентом у сучасному міжнародному праві [18], [19].

Висновки. Узагальнюючи результати проведеного дослідження, можна зазначити, що актуальним напрямом удосконалення правового

регулювання надання гуманітарної допомоги в умовах збройного конфлікту є забезпечення гармонізації національного законодавства України з міжнародними нормами гуманітарного права, які передбачають обов'язок сторін конфлікту безперешкодно допускати гуманітарні місії до цивільного населення. Як свідчить міжнародна судова практика, зокрема справа Міжнародного кримінального суду щодо Омара аль-Башира, ненадання доступу до гуманітарної допомоги визнано воєнним злочином, що свідчить про необхідність закріплення аналогічних норм у Кримінальному кодексі України.

Водночас важливим напрямом удосконалення є підвищення відповідальності за порушення гуманітарного права під час воєнного стану. На нашу думку, доцільно передбачити окрему кримінальну відповідальність за умисне перешкоджання діяльності гуманітарних місій та блокування гуманітарного доступу на окупованих або прифронтових територіях. Також варто посилити адміністративно-правовий контроль за цільовим використанням гуманітарної допомоги, впровадивши систему незалежного нагляду за обігом, розподілом і використанням гуманітарних вантажів. Аналіз судових справ Міжнародного кримінального суду, зокрема щодо Жана-П'єра Бемби, підтверджує, що командири та керівники збройних формувань можуть нести відповідальність за недопуск допомоги, що є важливим прецедентом для національної судової системи.

Окремої уваги потребує посилення міжнародного контролю та моніторингу за процесами надання гуманітарної допомоги. З огляду на рекомендації міжнародних організацій, ми вважаємо доцільним розширити повноваження моніторингових груп ООН, ОБСЄ, Міжнародного комітету Червоного Хреста та інших гуманітарних інституцій щодо збору та документування доказів правопорушень у цій сфері. Крім того, актуальним є запровадження незалежного аудиту гуманітарних поставок, результати якого мають оприлюднюватися у відкритому доступі, що забезпечить прозорість та підзвітність усіх учасників процесу. Важливим кроком може стати створення міжвідомчої наглядової комісії за участю представників міжнародних організацій та державних органів України для контролю за процесами розподілу та використання гуманітарної допомоги, що дозволить оперативно реагувати на можливі порушення.

Список літератури:

1. Конвенція про захист цивільного населення під час війни (укр/рос) : Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 12.08.1949 : станом на 23 лют. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення: 09.05.2025).
2. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року (укр/рос) : Протокол Орг. Об'єдн. Націй від 08.06.1977 : станом на 8 груд. 2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text (дата звернення: 09.05.2025).
3. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II), від 8 червня 1977 року (укр/рос) : Протокол Орг. Об'єдн. Націй від 08.06.1977 : станом на 8 груд. 2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_200#Text (дата звернення: 09.05.2025).
4. Невара, Л. М., Красник, В. М. Діяльність Товариства Червоного Хреста України під час повномасштабного вторгнення рф. Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса : Фенікс, 2024. С. 198-200 (дата звернення: 10.05.2025).
5. Базов В. П. Принципи міжнародного гуманітарного права. Юридична Україна. 2020. № 12. С. 35-42.
6. Закон України Про гуманітарну допомогу : Закон України від 22.10.1999 № 1192-XIV : станом на 18 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text> (дата звернення: 11.05.2025).
7. Галій, В. І. Інтеграційні процеси та нормативно-правове регулювання поступлення гуманітарної допомоги у сфері національної безпеки та оборони. Економіка та суспільство. 2024. № 62. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3989/3915> (дата звернення: 11.05.2025).
8. Мушенко, С. І. Проблеми надання гуманітарної допомоги в Україні: практичні аспекти. Київський часопис права. 2024. № 3. С. 158-162.
9. Офіційна сторінка справи «Прокурор проти Омара аль-Башира». URL: <https://www.icc-cpi.int/darfur/albashir> (дата звернення: 11.05.2025).
10. Ордер на арешт Омара аль-Башира від 4 березня 2009 року. URL: <https://www.icc-cpi.int/court-record/icc-02/05-01/09-3> (дата звернення: 11.05.2025).
11. Інформаційний лист про справу «Прокурор проти Омара аль-Башира». URL: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CaseInformationSheets/AlBashirEng.pdf> (дата звернення: 11.05.2025).
12. Офіційна сторінка справи «Прокурор проти Радована Караджича». URL: <https://www.icty.org/en/case/karadzic> (дата звернення: 11.05.2025).
13. Повний текст вироку Радована Караджича від 24 березня 2016 року. URL: https://www.icty.org/x/cases/karadzic/tjug/en/160324_judgement.pdf (дата звернення: 11.05.2025).
14. Резюме вироку Радована Караджича. URL: https://www.icty.org/x/cases/karadzic/tjug/en/160324_judgement_summary.pdf (дата звернення: 11.05.2025).
15. Офіційна сторінка справи «Прокурор проти Жана-П'єра Бемби». URL: <https://www.icc-cpi.int/car/bemba> (дата звернення: 11.05.2025).
16. Інформаційний лист про справу «Прокурор проти Жана-П'єра Бемби». URL: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CaseInformationSheets/BembaEng.pdf> (дата звернення: 11.05.2025).
17. Рішення Апеляційної палати від 8 червня 2018 року про виправдання Жана-П'єра Бемби. URL: <https://www.icc-cpi.int/court-record/icc-01/05-01/08-3636> (дата звернення: 11.05.2025).
18. Офіційна сторінка справи щодо Конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму. URL: <https://www.icj-cij.org/case/166> (дата звернення: 11.05.2025).
19. Офіційна сторінка справи щодо Конвенції про запобігання геноциду. URL: <https://www.icj-cij.org/case/182> (дата звернення: 11.05.2025).

Taranenko M. M., Pravosud A. O., Ustymenko V. D. INTERNATIONAL LEGAL ASPECTS OF PROVIDING HUMANITARIAN AID IN ARMED CONFLICT AREAS

The article examines international legal and national mechanisms for regulating the provision of humanitarian aid in armed conflict zones. Particular attention is paid to the specifics of providing humanitarian aid in armed conflict and on the territory of Ukraine. The authors analyze the key provisions of the 1949 Geneva Conventions and the 1977 Additional Protocols, the fundamental principles of international humanitarian law (distinction, proportionality, humanity, neutrality), as well as the jurisprudence of the International Criminal Court on cases of holding individuals accountable for committing war crimes in the form of restricting humanitarian access (based on the consideration of such cases in Sudan, the Central African Republic, Bosnia and Herzegovina, and Ukraine).

Particular attention is paid to the functioning of the humanitarian system in Ukraine after 2014 and with the beginning of the full-scale invasion of the Russian Federation in 2022. The legal barriers to the implementation of humanitarian policy, problems with the status of humanitarian workers, the procedural complexity of customs clearance of humanitarian aid, the imperfection of control over its distribution, corruption risks and obstacles to access to the occupied territories are analyzed. The authors point to the need to harmonize the Law of Ukraine “On Humanitarian Aid” with international standards, and the need to strengthen responsibility for the intentional blocking of humanitarian aid, as well as improve administrative control and introduce an independent audit. Based on the analysis of law enforcement practice and recommendations of international organizations, the article suggests ways to increase the effectiveness of legal regulation of the provision of humanitarian aid, in particular through digitalization of accounting, strengthening international partnerships with specialized non-governmental organizations and volunteers, expanding guarantees for personnel and creating an interdepartmental supervisory body. The scientific work is a significant contribution to the scientific and practical understanding of legal instruments for the protection of civilians in armed conflict.

Key words: humanitarian aid, international humanitarian law, armed conflict, protection of civilians, access to humanitarian aid.